

Varga Ádám

A román külpolitika európaizálódása

Eddig alig néhány olyan tudományos igényű tanulmány jelent meg Romániában, amely a román külpolitika európaizálódásának értékelésével foglalkozott. Ezek közül Sorin Stefan Denca és Liliana Popescu munkái érdemelnek különös figyelmet. Az alábbi írás a külpolitika európaizálódásának fogalmi definícióját követően – az említett szerzők munkáit is felhasználva – a román külkapcsolatok európaizálódásának folyamatát veszi górcső alá.

Az európaizálódás általános elvárás folyamatosan az újonnan csatlakozott EU-tagállamoktól, miközben a folyamat természetesen egyidejűleg hat az EU alapítóra is. Az egyes területeken különbözőképpen ható, véghezvihető folyamat vizsgálata közben felmerül a kérdés, hogy lehet-e egyáltalán a külpolitika vagy egy ország politikája kapcsán európaizálódásról beszélni? A választ voltaképpen mindenki tudja: igen, lehet – sőt ezt a kérdéskört érdemes is vizsgálni. Azonban az értékelési szempontok nem egyértelműek és az elért eredmények minősítése is igen szubjektív. Az európaizálódás olyan folyamat, amelyet sokszor tudatosan, sokszor pedig a politikai-társadalmi fejlődés eredményeként, önkéntelenül építünk bele egy stratégiába, politikába.

Az európaizálódás fogalma

Az Európai Unióban elterjedt megfogalmazás szerint az európaizálódás az uniós politikai és gazdasági elvek beépítésének folyamata a nemzeti szakpolitikák rendszerébe. Ez a folyamat tagállamonként eltérő mélységű lehet, és más-más alkalmazko-

dási minták követésére kényszeríti – főként – a legújabb tagokat.

Az európaizálódás azonban a fenti megközelítésnél valamivel többet is jelent, amiért jelenleg a politikatudomány népszerű kutatási ágává vált. Definíciója igen nehézkes, és a legújabb, e célt szolgáló projektek is csak részleges körülírására vállalkoznak.

Kevin Featherstone és Claudio M. Radaelli, a *The Politics of Europeanization* című könyvükben a következő meghatározást adják: az európaizálódás folyamat, egyfajta építkezés, diffúzió, a formális és informális szabályok, normák intézményesülése, a cselekvések és politikák közös normák mentén történő kivitelezése. Radaelli azonban felhívja a figyelmet arra is, hogy nem szabad összekeverni a konvergenciával, amely az európaizálódás eredménye.

Radaelli nyomán azt is le kell szögezni, hogy a folyamatra a legfőbb hatást az Európai Unió gyakorolja, ugyanakkor más európai szervezetek befolyása is tetten érhető. Így a külpolitika alakításánál például nem lehet megkerülni az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet (EBESZ) tevékenységét sem, de említhet-

nénk még az Európa Tanácsot, vagy az Európai Szabadkereskedelmi Övezetet is, sőt a normák tekintetében a NATO is ebbe a csoportba tartozik.

Politikai szinten az integrálódás visszacsatolásának, az eredmények nemzeti rendszerekbe történő beépülésének folyamatát jelenti. Vizsgálatát, mérését úgy hajthatjuk végre, hogy egy tetszőleges kiinduló állapotot választva elemezzük az azt követő időszakban végbement változásokat.

Strang a fenti megközelítéseket kiegészítve az európaizálódás folyamatának négy különböző dimenzióját határozta meg:

- a nemzeti politikák EU-elvárásokhoz történő alakítása („letöltés”);
- a nemzeti érdekek érvényesítése az EU politikáiban („feltöltés”);
- az elitek szocializációja;
- bürokratikus átalakítások.

Az elitek szocializációja és az intézményrendszerek átalakítása egyben fokmérői is az EU-elvárások nemzeti befogadásának, mint ahogy az az alkotmányos átalakulás és az Európa-politikák társadalmi támogatásának növekedése is.

Strang megközelítésénél jóval szűkebben vizsgálva a folyamatokat, több szerző csak az első két pontra koncentrálna elemzi az európaizálódást. A görög Spyros Economides pedig kizárólag a nemzeti politikák átalakítására koncentrálna jegyzi meg: a görög külpolitika Törökország és Ciprus kérdésben vallott preferenciáinak átalakításával európaizálódott.

Több kutató, köztük a román Denca Sorin teljesen elutasítja a nemzeti érdekek uniós szintre emelését az európaizálódásban, mivel azt csak az adott állam interakciójának tekinti egy európai intézménnyel. Véleménye szerint gyakorlatilag kizárólag az uniós elvek, normák nemzeti keretekbe építését jelenti.

Kelet-közép-európai nézőpontból az európaizálódás gyakorlatilag az 1989–1990 körüli rendszerváltozások által kialakítani hivatott új gazdasági, politikai, társadalmi berendezkedések, majd az uniós előcsatlakozási időszakok tekintetében nyer értelmet. Ebben a régióban egybeforr az EU keleti nyitásával, majd a bővítésekkel. A demokrácia, piacgazdaság és egyéb „nyugati” társadalmi normák átvétele a volt szocialista tömb országokban jelentette a legmélyebb és legszélesebb körű európaizálódást.

Az uniós csatlakozásra történő felkészülés időszakában, az európaizálódás egyértelműen kívülről, mondhatni felülről lefelé vezérelt folyamat volt. Ebben az időszakban az unió mint erőközpont által determinálva minden országban egyfajta érték- és normatranszfer valósult meg. Minden követelmény teljesítése a „jutalom” elnyerése, az uniós tagság érdekében történt.

Az Európai Unió, illetve a második világháború utáni modern Európa megteremtésének történetében nem a „keleti nyitás” volt az első ilyen jellegű folyamat, azonban ez tekinthető a legnagyobb mértékűnek. Még akkor is, ha az európai együttműködés folyamatos bővülésével a mediterrán országoknak is át kellett esniük egy „európaizálódáson”, amit akkoriban még természetesen senki nem nevezett így. Ugyanis az is egyfajta tanulási folyamat volt, amely ráadásul számos tapasztalatot szolgáltatott a későbbi keleti bővítéshez.

Az európaizálódás a nemzeti külpolitikai stratégiában?

A nemzeti külpolitika, ahogyan a neve is mutatja, a nemzeti érdekek és értékek képviselésére hivatott, ezért joggal tesszük fel a kérdést, hogy egyáltalán lehet-e vagy

hogyan lehet európai, miként hathat rá az európaizálódás?

A nemzeti külpolitika központi eleme az ország szuverenitásának elősegítése, érdekeinek érvényesítése és értékeinek képviselése. Nagy felelősség hárul a kutatókra és a politika alakítóira abban, hogy miként definiálják az ország szuverenitását, milyen formában kívánják párhuzamba állítani a nemzeti és európai érdekeket, milyen vonalak mentén különítik el az értékeket.

A kiinduló állapot az, hogy az Európai Unió tagállamai egytől egyig szuverén nemzetállamok, amelyek az uniós egyeztetési folyamatokban formálódva továbbra is nemzetállam-központú külpolitikát folytatnak, melynek egyik központi eleme pedig a szuverenitás teljes megőrzése. Természetes, hogy az EU intézményrendszereiben folytatott közös munka és az erős gazdasági egymásrautaltság miatt, valamint a politikai alkufolyamatok során egyfajta lassú átalakuláson mennek keresztül a nemzeti külpolitikák is, egyre nagyobb hangsúllyal veszik figyelembe egymás vagy a közösség érdekeit is. Valójában azonban a gazdasági partnerek érdekeinek megóvása sem feltétlen tekinthető a külpolitika európaizálódásának, sokkal inkább a saját gazdasági-társadalmi érdekek felmérését követő racionális döntésnek.

A közös európai külpolitika kialakítására tett erőfeszítések korántsem új keletűek, hanem több évtizedes fejlődés eredményei. A Római Szerződésben felvázolt kereteket folyamatosan kiegészítve jutott el a szervezet a közös védelempolitikai kezdeményezéshez, majd a Lisszaboni Szerződéshez. A Lisszaboni Szerződésben rögzített struktúrát megelőző minden eddigi külpolitikai koordináció mindössze kormányközi együttműködésnek tekinthető, még akkor is, ha eleinte ezek a kormányközi együttműködések az egymás közötti

viszonyok rendezését szolgálták, mára pedig a harmadik országok irányába történő közös fellépésre koncentrálnak.

Az Európai Unió közös külpolitikája jelenleg még kialakulóban van, azonban a trendeket figyelembe véve egyre fontosabbá válik minden tagállam számára, hogy ezen az „új közösségi területen” is érdekeinek megfelelően tudjon működni.

Az európai értékek és elvek térhódítása Romániában

Az uniós csatlakozásra irányuló erős román igény több forrásból is táplálkozott. Elsősorban demokratikusnorma-importra volt szükség, amelyet az áhított gazdasági és pénzügyi stabilitás, fejlődés megteremtése követett. Románia vonatkozásában az sem elhanyagolható szempont, hogy az uniós csatlakozással megerősödött és legitimitást nyert az ország európai identitása. Ennek különös jelentőségét akkor értjük meg, ha tisztában vagyunk azzal, hogy a rendszerváltozást követően egyáltalán nem volt egyértelmű a román politikai vezetés számára, hogy részesei lehetnek az európai modellnek. Sokáig útkeresés zajlott, amely különböző regionális együttműködésekben vagy az önállóság megőrzésében is látott alternatívát. Ezeket a román politikai elképzeléseket azonban korántsem a túlzott önbizalom, hanem sokkal inkább az európai modell Romániára történő kiterjesztésének kérdőjelessége táplálta.

A külső megerősítést követően Románia erőteljes lépésekkel indult meg az európai normák elfogadása és a gyakorlatba való átültetésük felé. A mai napig sem lezárult és nem is éppen zökkenőmentes út során számos politikai és médiaüzenet hangzott el, amely a társadalomnak, de az állami

gépezetnek is megfelelő támpontokat nyújtott a követendő lépésekhez. A média üzenetei vagy az Európai Bizottság jelentései mind útmutatásul szolgáltak az európaivá válás során.

A média- és a külső üzenetek társadalmi hatására az egyik legjobb példa, hogy mennyit változott a korrupció megítélése ezekben az években. A csatlakozási tárgyalásokat megelőzően – a lakosság körében végzett felmérések szerint – a korrupció nem szerepelt az ország fejlődését leginkább akadályozó tíz legjelentősebb probléma között, míg később a második helyre kúszott fel. A román lakosság eközben óriási várakozásokkal tekintett az uniós csatlakozásra, és az EU-szimpátia a legmagasabb értékeket mutatta az unió egészében és a tagjelöltek között.

Egy 2007-es felmérés azonban egy régi „érzésre” világított rá – konkrét számokban. A 2007 tavaszi Eurobarométer-vizsgálat szerint a románoknak nem a gazdaság, hanem a történelmi, kulturális kötődés szempontjából volt kiemelkedő jelentőségű az unióhoz történő csatlakozás. A román identitáskeresés ezzel egy olyan állomáshoz érkezett el, amelyet történelmi fordulópontnak érzékeltek. Történelme során a románság először lett hivatalosan is Európa része. Az európai román identitás megerősítése szempontjából folytatott küzdelem következő fontos állomása a román legfelsőbb vezetés uniós kampánya a román ortodox egyház európai történelmi egyházként történő elismerésére. A román társadalmi értékek egyik legfőbb hordozójának európaivá válásával újabb jelentős lépésre kerülne sor a románság európai mivoltának bizonyításában. A román ortodox egyháznak európai történelmi egyházként történő kikiáltása felülírhatóvá tenné azt a tételt, hogy Románia egyetlen igazi kapcsa Európához nem

más, mint Erdély. Ezért is érthető, hogy a román külpolitika egyik legfőbb célkitűzése a folyamat előmozdítása.

A korábban említett 2007-es felmérés egyben azt is kimutatta, hogy az általános értékek tekintetében a román lakosság az uniós átlagnak megfelelő sorrendben, súlyozással tartotta fontosnak az egyes normákat, tehát a lakosság szintjén sikeres normatranszfernek tekinthetjük az előcsatlakozási periódust.

A lakosság körében – a közvélemény-kutatások során – kimutatható normafejlődés azonban nem jelenti azt, hogy az intézményrendszer is átvette ezeket a fontosnak tartott értékeket. Sok szempontból a romániai rendszerváltás – a forradalom ellenére – nem hozott megfelelően mély politikai-társadalmi átalakulást, és a rendszerváltozást követő első kormányzatban is fellelhetők voltak a régi rendszer embelei. Ez a közösség nem volt érdekelt a gyors átmenetben és fejlődésben, hiszen a gyenge intézményrendszer, a kaotikus jogszabályi környezet nagyobb mozgásteret engedélyezett a szürke- és feketegazdaság számára.

Az egyes politikák európaizálódásának vizsgálatakor el kell különítenünk, hogy mely területekre gyakorolt hatásokat elemezzük. Nem vonható párhuzam a közösségi politikák által érintett szakpolitikák és a nemzeti hatáskörben maradtak között. Ugyanígy külön kell vizsgálni az értékekben, képviselt célokban bekövetkezett változásokat és az intézményrendszerben történt átalakulásokat.

Egy uniós tagállam külpolitikájának európaizálódását továbbá vizsgálhatjuk az európai normák saját politikákba való átültetésésként is, illetve a saját politikák felhasználásaként az uniós érdekek alakítása során.

Románia már több mint négy éve az Európai Unió tagja, így joggal merülhet fel a kér-

dés, hogy külpolitikája mennyiben alkalmazkodott ehhez az új politikai, gazdasági és társadalmi helyzethez, elváráshoz.

A román külpolitika európaizálódása

A korábbiakban bemutatott, az európaizálódás fogalmát taglaló elméleteket alapul véve a vizsgálat során elkülönítettem az úgynevezett „letöltési” és „feltöltési”, továbbá az „elitek szocializációjára” és a „bürokrácia átalakítására” irányuló szakaszokat a román külpolitika esetében is.

Romániának, ahogyan minden újonnan csatlakozott uniós államnak, a *letöltés* keretében át kellett vennie az alapvető szabályokat. Ennek értelmében Románia is elfogadta az aquist és a CFSP meglévő intézményrendszerét anélkül, hogy ezekben saját érdekeit, véleményét képviselhette volna. Össze kellett hangolnia saját állásfoglalásait az EU állásfoglalásaival, közös cselekvéseivel és stratégiáival. Az adminisztratív rendszer átalakításával Románia is alkalmassá vált az uniós intézményrendszer – Miniszterek Tanácsa, Általános Ügyek és Külkapcsolatok Tanácsa – szerinti működésre, a dokumentumok és információk küldésére, fogadására. Létrejött az állandó brüsszeli képviselő és számos más új szakértői poszt. Mindezt a folyamatot és intézkedéssort egyben nevezhetjük az EU Közös Kül- és Biztonságpolitikája elfogadásának is.

Románia és Bulgária 2005-ben írta alá a csatlakozási szerződést, s ezt követően körülbelül másfél évig volt lehetőségük a román szakembereknek, hogy figyelemmel kísérjék az uniós intézményi struktúra és döntéshozatal működését. A CFSP működési mechanizmusainak elsajátítása során fontos volt az érdekegyeztetési, konszenzusal-

kotási eljárások megtanulása, az egyes bizottságok, csoportok megismerése.

A CFSP-ben vagy más uniós intézményrendszerben történő érdekérvényesítés legfőbb alapja az adott állam uniós befolyása, politikusainak kollegiális kapcsolatai. Hiába rendelkezik mindenki ugyanazzal a szavazattal vagy vétőjoggal, az eredmények ismerete alapján kimondható, hogy az érdekérvényesítésben a tapasztaltabb vagy nagyobb súlyú államok a sikeresebbek.

Amennyiben az *elitek szocializációját* ennek megfelelően vizsgáljuk, láthatjuk, hogy Románia hátrányban van, mivel 2007-es csatlakozásakor elért eredményei nem voltak teljesek. A csatlakozást követően az uniós elindította az együttműködési és ellenőrzési mechanizmust (CVM), amely a teljes igazságügyi területet érintette. A román politikai rendszer és az elit tagjai – akárcsak a többi volt szocialista ország vezetői – nyugat-európai nézőpontból nem voltak megfelelően érettek az európai normák alkalmazásához. A tanulási, uniós szocializálódási folyamat, amelyben az uniós (kül)politikai kultúrát, érdekegyeztetést kellett elsajátítani, nem lett teljes értékű a felkészülési periódusban. A rendszerváltás előtti, „híres-hírhedt” kettős román külpolitika erősen rányomta a bélyegét a román külpolitikai elit és diplomáciai kar szocializációjára.

A rendszerváltástól a NATO- és EU-csatlakozásig eltelt időszakban Románia számos lépést tett, amelyek ennek a kétirányú külpolitikai kultúrának a meghaladását célozták. Az erőfeszítések eredményei nehezen mérhetők. Jelentős változások történtek, azonban a mai napig sem tűnt el ez a kettősség a román külpolitikából. Ahogy tanulmányában Lilian Popescu fogalmazza, Románia külpolitikai kultúrája az uniótól nagyon távolról indult, és ennek az utazásnak még nincsen vége.

Az uniós csatlakozást megelőző rövid szocializációs időszakhoz képest a román diplomáciai és külpolitikai elit igen hamar elsajátított bizonyos uniós reflexeket. Ez azonban még mindössze csak a tanulási folyamat elejének tekinthető, mivel a teljes uniós működési mechanizmus megismerése, a normák megtanulása még hosszú időt vesz igénybe. A csatlakozást megelőzően a jogszabályok elsajátítása, az intézményrendszer megtanulására volt lehetőség, azt követően pedig a valós működési mechanizmusokat kell elsajátítani. Ezen a téren minden újonnan csatlakozott ország jelentős hátrányban van az alapítókhoz képest.

A tapasztalatok és ismeretek „hazahozatalának” fontos intézménye a brüsszeli állandó képviselő. Természetesen a szocializációs folyamat részeként jelentős *infrastrukturális változások* is történtek. A brüsszeli állandó képviselő létrehozása és az egész külügyminisztériumi struktúra átalakítása, a feladatokhoz történő formálása mind-mind jelentős változásoknak tekinthetők. Az elmúlt évtizedben valamennyi hivatalba lépett román külügyminiszter alakított az intézményi struktúrán. A jelenlegi külügyminiszter, Teodor Baconschi a német és francia minisztériumi felépítésre hasonlító – természetesen a román súlyoknak megfelelően adoptált – struktúrát hozott létre. Véleménye szerint ez elősegíti a nyugati partnerekkel történő együttműködést és kapcsolattartást, hiszen az intézményi központok, döntési helyek és az adott információk ugyanazonokon a helyeken összpontosulnak.

Az intézményi kar átalakításának fontos mérföldköve volt a konzuli szekció megreformálása. A közös uniós konzuli rendszer és Románia várható schengeni csatlakozása mind szükségessé tette, hogy e területet európai szintre emeljék. Ugyanígy szükségessé vált a humán erőforrás-gazdálkodás

áttekintése, hogy a diplomáciai pálya megfelelő karriermodellre nyújthasson. Ezen a téren Románia jelentős problémákkal küzd, hiszen a tehetséges, megfelelően képzett köztisztviselői kar megtartása igazi kihívás a romániai jövedelemszintek mellett. Ennek megfelelően akinek lehetősége van rá, uniós intézményekbe vándorol(t).

Az európaizálódás érdekes letöltési oldalának tekinthetők azok a lépések, amelyek a nyugati intézményrendszerekhez történő csatlakozás kimondott-kimondatlan előfeltételei voltak. Ebben a kérdéskörben mindenképpen ki kell emelni a román külpolitika megítélését, a Románia elfogadását meghatározó olyan kérdésköröket, mint a szomszédos országokkal meglévő kapcsolatok rendezése. Ezen a területen a magyar és ukrán kapcsolatok alakulása volt a nyugati integrációk szempontjából különösen fontos.

A romániai magyar kisebbség lélekszáma 1,6 és 1,8 millió fő között van. Az 1990-es évek elején a román–magyar kétoldalú kapcsolatokat aláasta a kisebbségekkel szembeni román eljárás. A Ceausescu-időben elkövetett rémtetteket, falurombolásokat, betelepítéseket természetesen nem felejtette el a magyarság. A rendszerváltozást követően Ilescu kormányának sem sikerült látványos eredményeket felmutatnia a kisebbségek védelme és jogainak biztosítása terén. Magyarországon ellenérzéssel fogadták a szélsőséges nacionalista elemek részvételét a román kormányban.

Magyarország a rendszerváltást követően nem táplált területi igényeket egyik szomszédjával szemben sem, a kétoldalú kapcsolatok mihamarabbi rendezésében volt érdekelt. Románia külföldi megítélését súlyosan károsította, hogy nem felelt meg az európai kisebbségvédelmi elveknek, kiváltva mind az EU, mind a NATO elítélését. Másrészt Magyarországot is befo-

lyásolták az etnikai kérdések, mivel a NATO nem szívesen vett fel olyan tagokat, amelyeknél rendezetlen etnikai problémák merültek fel, valamint az EU is egyértelműen jelezte, hogy a kétoldalú viták megoldása nélkül nem lesz csatlakozás.

Budapest Ukrajnával annak létrejöttékor, Szlovákiával pedig 1995-ben írta alá az alapszerződéseket, azonban Bukarest bizonytalankodásai a román–magyar szerződés eltolódásához vezettek, mindkét országot rossz színben tüntetve fel a nyugati kormányok előtt.

A szerződés megkötésében a csúszást az okozta, hogy Románia elutasította az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlésének 1201/1993-as ajánlásának a szerződésbe való belefoglalását, ahogy azt Magyarország kérte. Az 1201-es ajánlás olyan politikai kötelezettség, amelyet a román állam szabadon vállalt az Európa Tanácsba való felvételekor, ezért sokak számára értelmezhetetlen volt ez a vita. Az 1996. szeptember 16-án – a nemzetközi javaslatokhoz képest több mint egy év késéssel – aláírt barátsági és együttműködési szerződés mozdította ki a holtpontról a két országot.

A szerződésben mindkét ország ígéretet tett a létező határok sérthetlenségének elismerésére, és elutasította az erőszakot mint a problémák megoldásának eszközét. A megállapodás politikai részét stratégiai, gazdasági és kereskedelmi klauzulák egészítették ki, amelyek a két ország közötti viszony olyan mély és hosszantartó megoldása iránti elkötelezettségét voltak hivatottak alátámasztani, amely mindkét országot közelebb viszi közös céljukhoz, az euroatlanti integrációhoz.

Ukrajna vonatkozásában Románia erősen ragaszkodott a Molotov–Ribbentrop-paktum elítéléséhez, mielőtt bármilyen megállapodás megszületne. (Az 1938-ban aláírt paktum Észak-Besszarábiát és Kelet-

Bukovinát az Ukrán SZSZK részeként határozta meg.) Emellett a megállapodás megkötéséhez Bukarest elvárta, hogy az ukrán fél garantálja a körülbelül 400 ezres ukrainiai román kisebbség jogait.

Kijev a maga részéről nagyon szeretett volna megállapodni Romániával, hogy csökkentse Moszkvától való függését, és közelebb kerüljön az európai intézményekhez. Így Kijev kezdeti félelmeit követően, miszerint a Bukarest által meghatározott előfeltételek további – Dél-Besszarábiára és Észak-Bukovinára – vonatkozó követelésekhez fognak vezetni, a két fél megállapodásra jutott, és 1997-ben szerződést kötött. A szerződés a román külpolitika két különböző célját is szolgálta:

- minden területi kérdés lezárása a NATO-csatlakozás megkezdéséhez;
- annak akadályozása, hogy Ukrajna a nyugati intézményrendszerek helyett Moszkvához közeledjen.

A szerződés szerint Románia elismerte az ukrán határok sérthetlenségét, s ezáltal elismerte Észak-Bukovina és Dél-Besszarábia elvesztését. A másik oldalról Ukrajna elítélte a Molotov–Ribbentrop-paktumot, és a román kisebbségre vonatkozóan kötelezettségvállalásokat tett. Végül a két ország megállapodott, hogy kidolgoznak egy kölcsönösen elfogadott megoldást fekete-tengeri gazdasági és kereskedelmi övezeteikről, ahol fennáll a lehetőség a kőolajtartalékok létezésének. Ekkor rögzítették a Kígyó-sziget körüli vita kapcsán később nagy jelentőséget kapott kitétel, miszerint a két országnak a felmerülő vitás kérdésekben a hágai Nemzetközi Bírósághoz kell fordulnia.

Az 1990-es évek második felétől Románia egyre tudatosabban és következetesebben a regionális együttműködés bajnokaként jelent meg mind a Fekete-tenger térségében, mind Dél-Kelet-Európában.

Bukarest együttműködési készsége a szomszédaival a kilencvenes évek közepétől fokozatosan erősödött, miután a politikai elit végképpen a nyugati integráció mellett foglalt állást. Ekkorra ugyanis Bukarest megértette és felmérte a feszültségek elkerülésének és a kapcsolatok rendezésének jelentőségét az euroatlanti struktúrákhoz való csatlakozásban.

A román külpolitika európaizálódásában láthatóan és értelemszerűen a letöltési oldal dominál. A román külpolitikai gondolkodás és apparátus kötelezően, illetve önszántából jelentős tanulási, elfogadási folyamaton megy keresztül. Azonban az ország uniós csatlakozásával párhuzamosan megjelent az *európaizálódás feltöltési oldala* is, azaz a román érdekek uniós szinten történő képviselete, uniós érdeké emelése.

A román külpolitikának már az EU-csatlakozás előtti években egyik fontos eszköze lett, hogy Bukarest teljes mértékben kihasználja azt a jogát, hogy részt vehet az európai bizottságok működésében azt követően, hogy 2005-ben egyhangúlag jóváhagyták tagságát. Ettől nemzetközi elismertségének növekedését és (az EU adta mozgástér kihasználásával) érdekeinek jobb érvényesítését várta. Ennek a periódusnak a legfontosabb prioritása Basescu elnöknek az a nem kevésbé ambiciózus elképzelése volt, hogy a román külpolitikai célok egy részét uniós célokként fogadtassa el. Itt főként a moldáv kérdés rendezése, a Fekete-tenger térségében létrehozandó struktúrák és vezető román szerep állt a középpontban. Ez utóbbit támasztja alá Basescu elnök 2006 májusában a *Black Sea: New Cooperation Logic* bukaresti konferencia előadójaként megtartott beszéde és számos más interjú, amit a kérdésben adott. Ebben az előadásában egyértelműen kimondja, hogy a Fekete-tenger térségének kérdése-

it európai és euroatlanti keretben kell tárgyalni, mivel annak jövője meghatározza az Európai Unió jövőjét is.

A kérdéskör bekerült az EU külpolitikai programjába. A térség fontosságát Bukarest kiválóan érzékelte, az ország geostratégiai előnyeit jól fókuszálta. A román érdekek érvényesítésének sikere azonban ettől még a többszereplős folyamatok során természetesen alakulhat.

Több román szakértő és kutató is megjegyzi, hogy a román külpolitikában ellentmondások is találhatóak. Az pedig egyértelmű, hogy nehéz úgy képviselni a nemzeti érdekeket, hogy azok nem egyértelműen megfogalmazott érdekek. A szerzők legtöbbször Románia Moldovai Köztársasággal kapcsolatban folytatott politikáját hozzák példaként.

Az igen összetett moldovai kérdés teljes értékű vizsgálata nélkül is kimondható, hogy a román külpolitika egyik legfőbb témakörének tekinthető. Ennek megfelelően és a helyzet sajátossága miatt sem meglepő, hogy a román külpolitika jelentős energiát fordít a kérdéskör uniós szinten történő megoldására, képviseletére. A román külpolitikai cél – Teodor Baconschi jelenlegi és Cristian Diaconescu korábbi külügyminiszterek szerint – Moldova teljes körű támogatása az uniós tagság elnyerése érdekében. Ebben a kérdésben Románia elkötelezett és határozott. A román erőfeszítések sikerességének megítélése, vagy a stratégia kiforrottságának értékelése külön tanulmányt érdemelne, az azonban elmondható, hogy az Európai Unió tagjaként már Románia véleménye és befolyása is megjelenik a kérdés tárgyalásakor. (Igaz, nem azon a szinten és mélységben, ahogyan azt Bukarestben szeretnék.) Ezzel a román külpolitika egy olyan tárgyalási pozícióban – az EU politikáinak keretében – juttathatja érvényre

elképzeléseit, amelyre önerőből nem lenne ugyanilyen mértékben lehetősége.

Románia számára jelentős sikerként könyvelhetők el olyan kezdeményezések, mint az EU Duna Régió Stratégiája. Az osztrák–román kezdeményezésre indult és meghatározó magyar szerepvállalással megalkotott stratégia talán az egyik legnagyobb siker a román külpolitika számára is. Megvalósítása esetén Romániának lehetősége lesz többek között jelentős infrastrukturális, turisztikai, környezetvédelmi, energetikai projektek végrehajtására.

Ugyanígy a feltöltési oldalhoz sorolhatók azok a kezdeményezések, amelyek az uniós és a nemzeti érdekek mentén valósulnak meg. Így Románia igyekszik kiaknázni az uniós energetikai elképzeléseket saját kiszolgáltatottságának csökkentése érdekében. Ennek keretében indult meg az AGRI gázszállítási program előkészítése, amelynek Magyarország is tagja lett. Az Azerbajdzsánból, Grúzián és a Fekete-tengeren keresztül Romániába, majd hazánkba érkező gázimport egy lehetséges importdiverzifikálási lehetőség. A kezdeményezést uniós szinten is elismerik mint a Nabucco melletti lehetséges kiegészítő megoldást, s támogatja az Európai Bizottság is.

Összegzés

Összességében a 2000–2007 közötti periódus a román külpolitika jelentős átalakulásának korszaka. 2007. január elsejével mindkét célkitűzés, a NATO- és az EU-tagság elnyerése megvalósult, ami meghatározta Bukarest átmeneti/átalakulási időszakát. Ebben tagadhatatlanul nagy szerepe volt a román vezetőknek és államapparátusnak is. A korai európai uniós felvételben azonban nagy hangsúllyal jelentek meg a nagyhatalmi politikai érdekek is. A poszt-

kommunista időszak első 17 évének sikeres külpolitikája miatt érzett lelkesedés ellenére a Bukarest előtt álló új kihívások szintén jelentősek. Főként, mert Románia és Traian Basescu elnök elkötelezett Amerika-barát külpolitikája kényelmetlen helyzetbe hozta az országot Oroszországgal és a régió más hatalmaival szemben. Az mindenképpen a román politikai vezetést és Basescu elnököt dicséri, hogy időben felismerték: országuk az egész Európai Unió szempontjából kiemelten fontos helyen fekszik, és ezt nem féltek meg is fogalmazni, s így – az ehhez párosított külpolitikai aktivitással együtt – felgyorsították az ország nyugati integrációját és nemzetközi elismertségének növekedését.

Az előcsatlakozási periódust és az elmúlt éveket egyaránt az uniós politikák és mechanizmusok adoptálása határozta meg. Romániának most már élesben kell alkalmaznia megszerzett tudását, s ezt egyelőre váltakozó sikerrel tudja folytatni. Bukarest számára a teljes jogú tagság elnyerését követően nyílt lehetőség, hogy az európaizálódás feltöltési oldalára, azaz nemzeti érdekeinek uniós keretekben történő érvényesítésére is koncentrálhasson.

A feltöltési oldal eredményei már kezdenek látszani, így elmondható, hogy adminisztratív oldalon Bukarest sikeresen sajátította el az uniós feltételeket, ültette át a gyakorlatba a működési elveket, kereteket. A tagállamok közös érdekeiként megfogalmazott célokat Bukarest elfogadja, hisz azok számos esetben megegyeznek a számára is elérendő célokkal.

A feltöltési oldalon olyan, az ország számára kiemelkedő fontosságú kérdésekre igyekeznek fókuszálni, amelyek elfogadhatók az uniós számára is. A több kítűzött cél egyidejű elérését még hátráltatja az újonnan csatlakozó államokra jellemző járatlanság a brüsszeli politikaalakításban, az egyes terü-

leteken elmaradt valódi teljesítmény. Románia azonban külpolitikájában aktívan alkalmazza uniós tagságából eredő előnyöket. A csatlakozással megerősödött politikai súlyát geostratégiai helyzetéből adódóan a Fekete-tenger térségében, illetve Közép-Ázsiában igyekszik kiaknázni. A román kül-

politika általános figyelme keletre irányul, így az és az unió egészének regionális érdekei megfelelő kombinációt jelenthetnek a feltöltési oldal sikerességére is. Ezen a területen Romániának azonban még tovább kell építenie, hogy az eddig kialakított kereteket minél sikeresebben kihasználhassa. ■

Irodalom

- Strang, Bennet: *Winds of Change: the Europeanization of National Foreign Policy. Maastricht European Studies Papers*, No 1. 2007.
- Bulmer, Simon J. – Radaelli, Claudio M.: *The Europeanisation of National Policy? Queen's papers*, No 1. 2004.
- Moga, Teodor Lucian – Onu, Diana: *The europeanisation process and the pre-accession dynamics in romania. CES Working Papers*, 2011. III.
- European Commission, Eurobarometer 67.
http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb67/eb67_en.pdf.
- Denca, Sorin Stefan: *The Europeanization of Foreign Policy: Empirical Findings From Hungary, Romania and Slovakia. Journal of Contemporary European Research*. 2009, Vol. 5, Issue 3. 389–404. o.
- Popescu, Liliana: *Europeanization of Romanian foreign policy. Romanian Journal of European Affairs*, 2010, No. 4, 50–75. o.
- Statement by Richard Holbrooke, Assistant Secretary State for European and Canadian Affairs before the North Atlantic Assembly. Budapest, May 29, 1995.
<http://www.blackseforum.org/hotevent.html>
- Economides, Spyros: *The Europeanisation of Greek foreign policy. West European Politics*, Vol. 28, No. 2, March 2005, 471–491. o.